

Språkvårdsspalten

①

Är Stängselåsen ett namn som faktiskt brukas eller är det bara en tillfällig översättning av Salpausselkä? — Det ligger verkligen till så, att Stängselåsen förekom i geografiböckerna under min skoltid på 30-talet. Det finns också upptaget som fullt brukligt i namnförteckningen Svenska ortnamn i Finland, som däremot nämner sådana namn som Östermyra bland »döda eller utdöende» former. Nuförtiden omtalas väl åsen mest i sammansättningen Salpausselkäspelen (något »Stängselåsspelen» har jag aldrig hört), och detta gör att Stängselåsen har blivit ganska sällsynt. Jag skulle dock inte kalla det obrukligt.

De svenska namnen på finskspråkiga orter är ett ganska besvärligt kapitel. Den ovan nämnda namnlistan — som kom 1963 och kan rekommenderas — för upp faktiskt brukliga namn med fet stil och de döda eller döende namnen med spär-rad stil. Det är utan tvivel rätt att beteckna t.ex. Vir-
dois som levande och Lem-
bois (för Lempäälä) som
dött eller nästan dött. Det kan
tänkas att den närmaste sven-
ska omgivningen känner till och
använder den svenska formen,
medan denna är tämligen okänd.
Jag tror t.ex. att Lochteå
är naturligt för många öster-
bottningar, medan en sydfin-
ländare bara känner Loh-
taja.

②

Någon har hört uttalet låg-
länt med långt ä och undrar
om det kan vara riktigt. — Det
är det absolut nite. Det ver-
kar som om den radioman som
uttalade ordet med långt ä
aldrig hade hört det, det var
alltså ett läsuttal för honom.
Senare leden i låglänt kom-
mer av ordet land, och liksom
land har kort vokal, så har
-länt det.

③

Hur uttalas ordet rädisa?
— Det här ordet hör till dem
som har skiftande uttal. Nor-
maluttal hos oss och i Sverige
är olika. Slår man upp ordet
i Akademiens ordlista, får man
beskedet att det uttalas rä-
disa eller rädisa — i bägge

● **Rädisa kommer av radix som betyder rot. Men betoningen? Jo, lägg den på i:et, råder professor Thors.**

fallen med betoning på rä-. Ett sådant uttal förefaller främmande för oss. Vårt uttal har betoning på andra stavel-
sen: rädisa. Emellertid är
saken inte klar med detta.
Ordet heter hos många rädis,
flertal rädiser, andra åter
säger rädisa, rädisor. (I
södra Finland tror jag rädis
är vanligt, själv säger jag rä-
disa.) Den form jag vill re-
kommendera är rädisa, rä-
disor, som stämmer överens
med den rikssvenska böjningen.

Det finns en klar tendens att
i svenskan förlägga betoningen
på första stavelsen hos sådana
här lånord — en rädisa, en-
gelskans radish kommer ur-
sprungligen från latinets ra-
dix, som betyder »rot». Ibland
har det rikssvenska språkbruket
gått längre än vårt. En riks-
svensk säger gärna vanligen
persilja (vårt uttal per-
silja med -sil- betonat före-
kommer nog också i Sverige),
och insekt har i Sverige ton-
vikt på in-. Själva företeel-
sen, som på fackspråk brukar
kallas »accentframflyttning», är
välkänd också hos oss. Rune-
berg och hans samtid sade to-
bak med betoning på -bak.
Det finns som känt dialekter i
norra Österbotten som regel-
rätt betonar första stavelsen,
t.ex. i station, och liknande
är fallet på sina håll i Norrland.

Vad rädisa beträffar, tyc-
ker jag vi kan ha kvar vårt
uttal med tryck på -dis. Ordet
bör heta rädisa, i flertal rä-
disor.

Frågor kan som tidigare sän-
das till mig. Det går bra att
skicka dem till Vasabladets re-
daktion. Märk i så fall kuver-
tet med »Språkvårdsspalten». Brev kan också skickas direkt
till mig, adress Knektvägen 3 C,
Helsingfors 40.

CARL-ERIC THORS